

תהליך השלום של ישראל: ניסיון להלך על רגל אחת

מקס זינגר

חוסר אמון כלפי הממשלה היא שנתנה גיבוי לערפאת לפתוח באירועי מנהרת החשמונאים, והיא שמפיהה בו את האמונה שהוא יכול לחזור ולתקוף את ישראל כאוות נפשו בעקבות כל צעד שיעשה נתניהו, שיהיה לצנינים בעיניו. המפתח לאסטרטגיה נבונה, במצב שבו אנחנו נמצאים, הוא להתמקד באבחנה שבין שלום מלא ושלום חלקי:

- שלום מלא הוא כזה שבו כל צד עושה ויתורים, כל צד מסכים לקבל את הוויתורים של הצד השני כסופיים בקונפליקט שביניהם, וכל צד מוותר על טענות נוספות כלפי הצד השני.
- שלום חלקי הוא הסכמה להימנע מכמה צדדים של המאבק, או כינון כמה הסדרים, בעוד אחד הצדדים או שניהם גם יחד ממשיכים להציג תביעה מוצדקת ובת־תוקף נגד הצד השני.

שלום מלא הוא המצב הדרוש לישראל על מנת להיות חברה המנהלת אורח חיים נורמלי, בלי שתהיה מאוימת, פוליטית או פיזית, על־ידי שכנותיה שאינן משלימות עם קיומה ורוצות להשמדה, ובלי שצורכי הביטחון שלה יעיבו על כל השיקולים הפוליטיים של קובעי מדיניותה.

ביטחון ישראל דורש קונצנזוס

ה כמה שנים חוצה קרע עמוק את החברה הישראלית. במהלך שלושים השנים הראשונות של קיומה שררה הסכמה רחבה בין המחנות לגבי העובדה, שישראל שרויה במאבק מתמיד עם הערבים בגלל סירובם להשלים עם קיומה של מדינה יהודית במזרח־התיכון. חרף חילוקי הדעות לגבי הדרך, רווחה תמימות דעים בציבור שאין לישראל בררה אלא להמשיך במאבק, והאמונה במוסריותו של המאבק היוותה קונצנזוס מקיר אל קיר. התפיסות בישראל השתנו. הקונפליקט הראשוני, בין ישראל והעולם הערבי, הצטמצם למראית־עין לקונפליקט

הדדיות ושלום מלא

משא־ומתן הנוכחי בין ישראל והפלשתינים מתנהל כאשר ידו של ערפאת על העליונה, ונתניהו מוביל את מדיניותו כשהוא מקרטע על רגל אחת. באופן שבו נוהגת ישראל יש אולי היגיון מבחינתה, אבל מהלך זה אינו יכול לעלות יפה לגביה, אלא אם כן תשתמש גם ברגל השנייה: יוזמה ישראלית שתהפוך את הסכמי אוסלו למנוף להשגת שלום מלא עם הפלשתינים, שתפתח שלב חדש בתהליך השלום, ושתוכיח בעליל שממשלה זו מוכנה גם היא לקחת סיכונים ולהקריב קורבנות במטרה להשיג שלום.

נתניהו יצא לדרכו כראש־ממשלה כשהוא נושא ברמה את דגל ה"הדדיות", שפירושו יכול להיות רק אחד: ישראל תמשיך להגשים את הסכם הביניים (א') בתנאי שהפלשתינים יעשו זאת אף הם. אבל מהר מאוד החל נתניהו לגלות קוצר־יד לגבי יישומה של עמדתו המוצהרת. תפיסת ההדדיות נדחתה בגלל האופוזיציה הרחבה המתנגדת באופן גורף להשקפתו. אבל, אופוזיציה זאת הייתה צפויה, ולא זאת אפוא הסיבה לכישלונה של תפיסת ההדדיות. הכישלון הוא בפירוש של מושג ההדדיות, השונה מן הקצה אל הקצה אם ישראל רוצה באמת, או אינה רוצה, לנוע מהסכם הביניים לשלום מלא עם הפלשתינים. כמדיניות קטועת רגל, "הדדיות" אינה אלא תירוץ להשהיה או להתחמקות. כחלק ממדיניות על־שתי־רגליים, אותה "הדדיות" עצמה יכולה להיות מאמץ חיובי לבנות בסיס מוצק להסכם שלום חדש ובר־קיימא.

כל עוד ישראלים רבים אינם מאמינים שישראל שואפת בכנות לשלום, אין בכוחה של ישראל להשיג ולו גם ויתור קל שבקלים בסכסוך שלה עם הפלשתינים. אווירה זאת של

מקס זינגר, בעבר מנהל מכון תבל ונשיא מכון האדסון, הוא מחברו של הספר "The Real World Order: Zones of Peace/Zones of Turmoil" (בשיתוף עם אהרון וידלבסקי, מהדורה מתוקנת 1996). בשנת 1966 זכה בפרס גראוומאיר על הרעיונות הטובים ביותר לסדר בינלאומי. חיבורו "Making Oslo Work" (בשיתוף עם מיכאל אייכנוואלד) בהוצ'י מכון BESA של אוני־בר־אילן, מנתח את הסכמי אוסלו. המאמר הנייל־ראה־אור באנגלית בהוצאת המרכז הירושלמי לענייני ציבור ומדינה. תודה למחבר ולמרכז.